

rudaí-beo

Eochair chraobhach do phlandaí agus do chrainn na hÉireann

Súil thapa ar an gceacht

Tosaigh trí chúig dhuilleog Éireannacha gan ainm a thaispeáint (dair, cuileann, caisearbhán, nóinín, raithneach) agus fiafraigh de na daltaí conas a d'inseoidís do chara cé acu duilleog í gach ceann gan méar a dhíriú uirthi. Léirigh cruth eochrach craobhaí ar an gclár trí rudaí as cás peann luaidhe a shórtáil, ansin cuardaíonn na grúpaí tréithe na nduilleog le gloiní formhéadúcháin láimhe. Úsáid an acmhainn idirghníomhach 'crann sórtála' chun eochair tá/níl a thógáil leis an rang, taifead í sa Dialann Imscrúdaithe, agus aithin duilleog rúnda leis an eochair. Críochnaigh le plé, agus an t-ábhar ar taispeáint ar an scáileán amháin, faoin rud a fhágann gur céad cheist chothrom í.

Cuspóirí foghlama

- Eochair chraobhach tá/níl a chur i gcrích leis an rang a scarann roinnt duilleog ó thailte na scoile óna chéile
- An eochair a úsáid chun duilleog rúnda a aithint
- A mhíniú, céim ar chéim, conas a oibríonn eochair chraobhach

Roimh an gclog – ullmhúchán

An lá roimh ré: bailigh nó priontáil sraith amháin de chúig chárta duilleoige do gach grúpa (dair, cuileann, caisearbhán, nóinín, raithneach), mar aon le gloiní formhéadúcháin láimhe. Cuir duilleog rúnda amháin, bun os cionn, i mála do gach grúpa. Seiceáil ailléirgí agus láithreacha sábháilte i ngairdín na scoile; ná húsáid ach samplaí cuilinn a sholáthraíonn tú féin.

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
samplaí duilleog nó cártaí duilleog lannaithe (dair, cuileann, caisearbhán, nóinín, raithneach)	1	grúpa	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	grianghraif shoiléire de na cúig dhuilleog, priontáilte ar pháipéar
gloine formhéadúcháin láimhe	1	grúpa	trealamh na scoile	breathnú go géar gan gloine formhéadúcháin
clúdaigh litreach le duilleoga rúnda iontu nó cártaí bun os cionn	1	grúpa	seomra ranga	tugann an múinteoir duilleog rúnda amháin amach ag an am as tráidire
Leathanach sa Dialann Imscrúdaithe	1	dalta	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	páipéar bán ar a bhfuil greille shimplí línithe

Pointe sábháilteachta

Ná pioc plandaí anaithnide; seachain dealga an chuilinn; nigh na lámha tar éis ábhar beo a láimhseáil agus glan na boird.

Céimeanna teagaisc

- **Cad is eochair chraobhach ann?:** Sé nóiméad ar an gclár amháin — ná taispeáin eochair na nduilleog fós. Téigh tríd an gcosán tá/níl don chás peann luaidhe os ard agus scríobh an dá riail: roinneann gach ceist an carn ina dhá chuid, agus críochnaíonn gach cosán le hainm. Má chríochnaíonn siad go tapa, iarr orthu tríú ceist a chumadh a scarfadh an peann luaidhe ón siosúr.
- **Tréithe na nduilleog a bhailiú agus a thabhairt faoi deara:** Amuigh faoin aer go gairid, nó ag na boird leis na cúig dhuilleog agus na gloiní formhéadúcháin. Siúil timpeall ag spreagadh na ndaltaí le smaoineamh ar an imeall, ar an gcruth agus ar na dealga — ní ar an dath. Tar éis dóibh breathnú, athluaigh nach n-athraíonn an cruth ná an t-imeall chomh mór leis an dath, agus gur fearr iad mar sin le haghaidh cheisteanna na heochrach.
- **An eochair chraobhach a thógáil le chéile:** Úsáid an acmhainn idirghníomhach 'crann sórtála' sa mhód taiscéalaíochta. Iarr ar na daltaí 'tá' nó 'níl' a rá do gach duilleog de réir na gceithre cheist; ná hainmnigh an duilleog go dtí go mbeidh sí i mbosca tréithe. Léirigh cosán iomlán amháin os ard, ansin iarr ar na daltaí na ceithre cheist agus ainmneacha na nduilleog ag deireadh na gcosán a chóipeáil isteach sa Dialann Imscrúdaithe. Déan dhá sheiceáil nó trí ó bhéal ionas go mbeidh críoch shoiléir amháin ag gach duilleog.
- **Duilleog rúnda a aithint leis an eochair:** Tabhair duilleog rúnda bun os cionn as na cúig cinn chéanna do gach grúpa. Spreag iad: tuar → gach ceist tá/níl a leanúint in ord → teacht ar ainm amháin agus é a sheiceáil i gcomparáid leis an duilleog. Mura n-aontaíonn dhá ghrúpa, téigh tríd an dá chosán ar an gclár agus aimsigh an tréith a léadh go mícheart.
- **Ciall a bhaint as ár n-eochracha:** Iarr ar dhá ghrúpa nó trí an cosán a lean siad dá nduilleog rúnda a mhíniú céim ar chéim, fad a rianaíonn tú é ar an eochair ar an gclár bán idirghníomhach. Faigh uathu na pointí seo: úsáideann ceisteanna maithe tréithe a fheiceann gach duine ar an mbealach céanna; cuirtear na ceisteanna a scarann go láidir ar dtús; ní ceist mhaith í an dath amháin mar athraíonn sé.
- **Machnamh agus slachtú:** Críochnaíonn na daltaí, ina mbeirteanna, an abairt seo os ard: 'Oibríonn eochair chraobhach trí...' Bí ag éisteacht le ceisteanna tá/níl, tréithe, céim ar chéim, agus críochnaíonn sí le hainm. Cuir na duilleoga agus na gloiní formhéadúcháin ar ais; iarr ar na daltaí a lámha a ní má láimhseáladh plandaí.

Cad ba cheart a fheiceáil

Cosáin chearta: dealgach → cuileann; go leor duilleogíní beaga → raithneach; lóbaí doimhne tonnacha → dair; imeall an-eangach/fiaclach → caisearbhán; imeall réidh simplí → nóinín. Ainmníonn formhór na ngrúpaí an duilleog rúnda i gceart má chloíonn siad leis an eochair. Botún coitianta: a rá go bhfuil imeall eangach an chaisearbháin dealgach, nó gan lóbaí na darach a thabhairt faoi deara — téigh tríd an gceist sin arís ar an duilleog féin.

Míthuiscintí agus idirghabhálacha

- ‘Is maith an chéad cheist an dath — is é an ceann glas...’ — Coinnigh dhá dhuilleog suas agus luaigh gur féidir leis an dath athrú san fhómhar nó tar éis seachtain thirim. Fiafraigh cén tréith a fhanann mar an gcéanna, ansin treoraigh ar ais iad chuig an imeall agus an cruth ar eochair an ranga.
- ‘Níl i gceist le heochair chraobhach ach buille faoi thuairim a thabhairt faoin ainm.’ — Rianaigh cosán iomlán amháin ar an acmhainn idirghníomhach 'crann sórtála': caithfidh gach freagra tá/níl teacht le tréith is féidir leat a fheiceáil, agus ní chríochnaíonn an cosán ar ainm amháin ach nuair a scoiltear an carn go glan.
- Freagraíonn na daltaí na ceisteanna as ord nó léimeann siad chuig ainm a cheapann siad atá ar eolas acu cheana. — Clúdaigh na boscaí deiridh agus déan cinnte go dtosaíonn siad le ceist 1. Fiafraigh: ‘Cad a tharlódh dá dtosóimis le ceist lag?’ ansin tosaigh arís ón mbarr.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Scríobh tús abairtí ar an gclár (Tá an t-imeall... Tá an cruth...) agus suigh leis an ngrúpa don chéad cheist tá/níl ar an duilleog rúnda.	• Spreag na daltaí le dara tréith infheicthe a aimsiú do gach duilleog le linn na céime breathnaithe; fiafraigh díobh cén cheist a d'fhreagair siad ar dtús ar chosán na duilleoige rúnda.	• Iarr orthu ceist bhreise tá/níl amháin a chumadh a scarfadh an dair ón gcaisearbhán fós, agus a mhíniú cén fáth nach mbeadh an eochair cothrom dá mbraithfeadh sí ar an dath amháin.

Nasc traschuraclaim

Nasc le sórtáil agus le léaráidí crainn sa Mhatamaitic — is craobh chinnidh gach scoilt tá/níl go dtí nach mbíonn fágtha ach duilleog amháin.

